

**Suomen
tuomariliitto**

Suomen
syyttäjähdistys ry

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Asia: Suomen syyttäjähdistys ry:n ja Suomen tuomariliitto ry:n lausunto rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Viite: VN/31917/2023

Suomen syyttäjähdistys ry (jäljempänä Syyttäjähdistys) ja Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry (jäljempänä Tuomariliitto) toteavat, että Oikeusministeriö ei ole pyytänyt otsikossa mainitusta lainsäädäntöhankkeesta lausuntoa Syyttäjähdistykseltä eikä Tuomariliitolta, mutta ottaen huomioon hankkeen merkityksellisyys Syyttäjähdistys ja Tuomariliitto pitävät perusteltuna lausua asiasta.

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

- **Erittäin kielteinen**

Voitte perustella kantaanne edelliseen kysymykseen:

Sovittelun kategorinen kieltäminen ei ole tarkoituksenmukainen, oikeasuhtainen eikä välttämätön keino hallituksen esitysluonnoksessa esille tuotujen sinänsä hyväksyttävien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sovittelumahdollisuuden säilyttäminen myös lähisuhdeasioissa ei tarkoita sitä, ettei rikosvastuu toteutuisi tässä rikostyyppissä.

Kategorisen kiellon vaikutuksia lähisuhdeväkivallan uhrien asemaan tai oikeusturvan toteutumiseen tai syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten toimintaan ei ole hallituksen esitysluonnoksessa riittävästi ja todenmukaisesti selvitetty tai arvioitu. Nopea ja oikea-aikainen puuttuminen väkivaltatilanteeseen sovittelussa voi olla uhrin kannalta vaikuttavampi toimenpide tilanteen katkaisemiseksi ja mahdollisesti tukipalvelujen piiriin pääsemiseksi kuin vuosien päästä toteutuva oikeudenkäynti.

Lausunnonantajat kiinnittävät vahvasti huomiota siihen, että sovittelu on suurella todennäköisyydellä uhrin aseman kannalta paitsi nopeutensa vuoksi, myös vaikutuksiltaan huomattavasti tehokkaampi tulevaa väkivallan uhkaa torjuva menettely, kuin esimerkiksi kirjallisessa rikosprosessissa rangaistukseksi määrättävä sakko. Kirjallisessa rikosprosessissa uhrin asema on poikkeuksellisen heikko eikä uhri tapaisi kuin lyhyesti summaarisen esitutinnan suorittavan poliisin. Kuitenkin esityksessä arvioidaan nimenomaisesti, että jopa 85 prosenttia nyt kysymyksessä olevista asioista, jotka eivät jatkossa soveltuisi sovitteluun, soveltuisivat ratkaistavaksi kirjallisessa rikosprosessissa. Sovitteluprosessiin verrattuna kysymys olisi uhrin aseman heikentämisestä, ei parantamisesta.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjan 24. helmikuuta 2023 julkaistu tutkimus, johon mietinnössäkkin viitataan, osoitti, että lähisuhdeväkivallan sovittelu toimii pääsääntöisesti hyvin. Sovitteluun osallistutaan vapaaehtoisesti, sovitteluprosessi koetaan useimmiten onnistuneeksi ja sen lopputulos oikeudenmukaiseksi. Sovittelusta saadaan myös välineitä väkivallan ehkäisyyn. Lausunnonantajien näkemyksen mukaan tutkimus tukee vahvasti sovittelun säilyttämistä vaihtoehtona siihen soveltuvissa lähisuhdeväkivaltatilanteissa.

Sovittelun kategorisen kiellon vaikutuksia arvioitaessa myös huomioitava, että täysimittaisessa rikosprosessissa läheisellä asianomistajalla on oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17–18 §:n mukainen kieltäytymisoikeus, minkä murtaminen on mahdollista vain rajatuissa tapauksissa. Kieltäytymisoikeuden käyttäminen johtaa asianomistajan kertomuksen hyödyntämiskieltoon. Tuomitsemiskynnyksen ollessa kaikissa rikosasioissa samanlainen, on mahdollista tai jopa todennäköistä, että lähisuhdeväkivaltatapaukset tulevat rikosprosessissa hylätyksi riittävän näytön puuttumisen vuoksi ja merkittävä osa saattaa päättyä jo esitutkintavaiheessa, kun tekijällä ei ole sovittelun kaltaista kannustinta ottaa vastuuta tapahtuneesta ja uhri saattaa suojellakseen tekijää rikosoikeudellisilta seuraamuksilta vedota nykyistä helpommin hyödyntämiskieltoon.

Joka tapauksessa mahdollinen kasvava hylättyjen syytteiden osuus ei paranna lähisuhdeväkivallan uhrien asemaa yksittäistapauksessa eikä laajemmin yleisestäävyyden näkökulmasta.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Syyttäjähdistys

Syyttäjähdistys toteaa, että jos esitys hyväksyttäisiin ehdotetussa muodossa, se tarkoittaisi, että pääosin kaikki lähisuhdeasiat etenisivät vähintäänkin syyttäjälle asti.

Luonnoksen sivulla 33 on käsitelty esityksen vaikutuksia oikeusministeriön hallinnonalalle. Siellä viitataan syyttäjän ja tuomioistuimen kustannusten osalta hiljattain julkistettuun aserikoksia koskevan säätelyn muuttamista selvittäneen työryhmän mietintöön, jossa lähtökohdaksi on otettu se, että 85 prosenttia täysmittaiseen rikosprosessiin siirtyvistä aserikoksasioista käsiteltäisiin kirjallisessa menettelyssä. Vaikka tässä luonnoksessa todetaan, että mainittu kirjallisen menettelyn osuus olisi pahoinpitelyrikoksissa pienempi kuin aserikoksissa tämän osalta on todettava, että mainittu skenaario on enemmän kuin ylimitoitettu. Tilanne on pikemminkin päinvastainen eli 15 prosenttia menisi kirjalliseen menettelyyn. Lähisuhteessa tapahtuvien pahoinpitelyepäilyjen näyttö koostuu pitkälti henkilötodistelusta ja menettely on pääosin ainakin osin kiistetty, mikä tarkoittaa pääosin, että kirjallinen menettely ei tule kyseeseen. Kirjallinen menettely edellyttää, että vastaaja tunnustaa syyttäjän syytteessä kuvatun teon sekä käräjäoikeudelle antamallaan nimenomaisella ilmoituksella luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä. Syyttäjien työmäärä tulisi siten selvästi lisääntymään.

Tuomariliitto

Tuomariliitto yhtyy Tuomioistuinviraston esittämään laskelmaan taloudellisten vaikutusten aliarvioinnista. Sovittelukiellolla on siten vähintään kolminkertaiset taloudelliset vaikutukset esitettyyn nähden, mikä aiheuttaa tuomioistuinten nykyisessä resurssitilanteessa merkittävää käsittelyaikojen pidentymistä ilman riittävää lisärahoitusta.

Ehdotetut tuomioistuinprosessiin siirtyvät asiat soveltuvat huonosti kirjalliseen menettelyyn, minkä lisäksi kirjallisen menettelyn käytössä on suuria valtakunnallisia eroja. Näin ollen vaikutusten lähtökohdaksi ei voida ottaa oletusta kevyemmistä ja siten kustannustehokkaimmista prosessimuodosta.

Vuoden 2023 tilastojen mukaan kirjallisessa menettelyssä ratkaistiin valtakunnallisesti keskimäärin 26,4 % rikosasioista. Epäselväksi täysin jää mihin perustuu ehdotuksen (s. 33) oletus siitä, että kirjallisesti ratkaistaan 85 % rikosasioista, koska se ei perustu tuomioistuinten todelliseen tilanteeseen.

Lisäksi Tuomariliitto huomauttaa, että kirjallisesti ratkaistavien asioiden osuus kaikista rikosasioista vaihtelee merkittävästi valtakunnallisesti. Vuonna 2023 Helsingin käräjäoikeudessa ratkaistiin kirjallisesti ainoastaan 11,5 % rikosasioista, kun Pohjanmaan käräjäoikeudessa vastaava osuus oli 36,6 %. Näin ollen ehdotettu muutos tulisi ruuhkauttamaan entisestään jo nyt erityisen ruuhkautuneita käräjäoikeuksia ja edellyttäisi näihin kohdistettuja lisäresursseja huomattavasti esitettyä enemmän. [Tilastot](#)

Edelleen Tuomariliitto huomauttaa, että osa nyt tuomioistuinprosessiin siirtyvistä asioista on voimassa olevan lainsäädännön mukaan kiireellisesti käsiteltäviä, mikä johtaa ilman lisäresurssointia siihen, että muiden jo vireillä olevien rikosasioiden käsittelyajat pidentyvät. Tämä on vastoin hallituksen omaa tavoitetta rikosprosessien sujuvoittamisesta ja käsittelyaikojen lyhentämisestä.

Lisäksi on huomattava, että esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2023 keskimääräinen henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten käsittelyaika oli 13 kuukautta, ja tosiasiallisesti tavanomaisen (ei kiireellisen) asian käsittelyaika on tätä huomattavasti pidempi, jopa 2 vuotta. Ennen tuomioistuinprosessiä asiat ovat jo viipyneet esitutkinnassa ja syyteharkinnassa vuodesta kahteen vuotta. Sovitteluun soveltuvien vähäisten lähisuhdeväkivalta-asioiden siirtäminen täysimittaiseen rikosprosessiin ei tilastojen valossa ole tästäkään näkökulmasta rikoksen uhrin näkökulmasta toimiva ratkaisu, koska jopa alioikeuden ratkaisua joudutaan odottamaan huomattavasti sovittelua pidempään.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Rikosasioiden soveltuminen sovitteluun tulisi aina ratkaista tapauskohtaisesti.

Lausunnonantajat eivät näe minkäänlaista perustetta kategoriselle tiettyjen henkilösuhteiden tai rikosnimikkeiden kattavalle kiellolle.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Rikosasioiden soveltuminen sovitteluun tulisi aina ratkaista tapauskohtaisesti.

Lausunnonantajat eivät näe minkäänlaista perustetta kategoriselle tiettyjen henkilösuhteiden tai rikosnimikkeiden kattavalle kiellolle.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

- ei lausuttavaa

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Oikeusturvan antaminen myös lähisuhdeasioissa edellyttää, että syyttäjälaitoksella ja tuomioistuimilla on tehtävänsä hoitamiseen riittävät määrärahat, asianmukaiset henkilöstö- ja muut resurssit sekä toimitilat.

Rikosprosessiin tehtävien yksittäisten säädösmuutosten taloudellisia vaikutuksia syyttäjälaitokseen ja tuomioistuimiin on mahdotonta luotettavasti arvioida. Kaikissa uudistuksissa on siten huomioitava, että syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen resurssit vastaavat kaikissa olosuhteissa sille kuuluvia velvoitteita ja tehtäviä.

Esitysluonnoksen tavoitteet olisivat saavutettavissa tehokkaammin vaihtoehtoisilla toteuttamistavoilla sekä viranomaistoimijoiden sekä vapaaehtoisen sovittelun asiantuntemuksen lisäävillä riittävillä koulutusresursseilla.

Laki on ehdotettu tulemaan voimaan vuoden 2025 alusta, mikä tarkoittaisi jo kyseiselle vuodelle osoitettua lisämäärärahaa syyttäjälaitokselle ja tuomioistuimille.

Lisäksi on vielä todettava, että saavutettu sovinto on edelleen esitutkinnan rajoittamisen peruste (esitutkintalaki 3 luku 10 § 1 momentti) harkinnanvaraisen syyttämättäjäyttämisen peruste (laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luku 8 § 1 momentti 1-kohta), rangaistuksen lieventämisperuste (rikoslain 6 luvun 6 § 1 momentti 3-kohta), rangaistukseen tuomitsematta jättämisen peruste (rikoslaki 6 luku 12 § 1 momentti 4-kohta), rangaistusasteikon lieventämisen peruste (rikoslaki 6 luku 8 § 1 momentin 5 kohta) sekä rangaistuslajin vaihtamisen peruste (rikoslaki 6 luku 8 § 4 momentti).

Syyttäjät ja tuomarit ovat velvollisia noudattamaan virkavastuulla edellä mainittuja säännöksiä. Asianosaiset voivat edelleen sopia asian keskenään.

Tuomariliitto

Tuomariliitto huomauttaa, että jo nyt tuomioistuinten koulutusresurssit ovat huomattavasti alimitoitettut ja ehdotettu muutos tulisi joka tapauksessa edellyttämään sensitiivisten lähisuhdeasioiden osalta tuomioistuinten henkilöstölle suunnattua lisäkoulutusresurssointia.

1.8.2024

Suomen syyttäjähdistys ry

Suomen tuomariliitto ry